

SOCIAL IDENTIFICATION OF CHILDREN OF REFUGEES IN BULGARIA. STANDARDIZED INTERVIEW.

Author information:

Veselina Ilieva
Lecturer, PhD
at Department of Social Pedagogy
at Konstantin Preslavsky – University of Shumen
✉ v.ilieva@shu.bg
🌐 Bulgaria

Бежанската криза в България, в контекста на общоевропейската такава поставя много въпроси един от които е този за идентификацията на децата бежанци в страната ни. Известно е, че по-голямата част от тях са непридружени, което създава огромно напрежение сред институциите, които работят с бежанци. В тази връзка, в рамките на изследователски проект, бе проведено стандартизирано интервю със специалисти в областта на бежанската закрила, което се представя в настоящата статия.

Според българският социолог **Стоян Михайлов** [6, с.173-174] „Интервюто е широко използван конкретен метод на регистрация при ЕСИ. Това е целенасочен разговор на анкетъора с изследваното лице по предварително формулирани въпроси. Източникът на информация е самосъзнанието на лицето и елементи от поведението му по време на интервюто. Изисква висока професионална подготовка на интервюера“.

Броят на въпросите за интервюто не бива да е много голям. Методът допуска възможност за повторна среща с изследваното лице.

Интервюто може да бъде следните видове:

- **Свободно (нестандартизирано)** – Когато предварително, в свободна форма са определени въпросите по които ще се набира информация, но без строга формулировка и без предварително определен ред на задаване. Тук преди всичко е определена темата на изследването, която се разработва свободно, като се вземат предвид и спонтанно възникналите въпроси и проблеми в хода на самото интервю. Използват се само открити въпроси. Отговорите се записват колкото може по-пълно и с изразните средства и думи на изследваното лице;
- **Полусвободно (полустандартизирано)** – Когато интервюерът трябва да получи отговори на предварително формулирани открити въпроси, без да излиза извън техните рамки и следвайки определен ред на задаване на въпросите;
- **Стандартно (стандартизирано) интервю** – То предполага не само предварително формулиране на въпросите и отговорите – служи си със закрити въпроси при определена последователност на задаването им.

*С оглед спецификата на емпиричното изследване като изследователски метод бе избрано **стандартизираното интервю**. То е насочено към събиране на данни от различни институции относно социалната идентификация на децата бежанци в България.*

Според изискванията за провеждане на този тип интервю бе избрано място и време на предварително уведомените респонденти в кое време и на кое място да бъде проведено

стандартизираното интервю, като 100% от респондентите пожелаха това да стане на служебните им места, във време, което те сами определиха и бе удобно за тях.

От гледна точка на изследователя се спазиха следните **важни условия при работата с всеки от респондентите**:

- въпросите за интервюто бяха такива, които са свързани с непосредствената му служебна работа;
- при невъзможност да се отговори на някой от конкретните въпроси изследователят тактично преминава към следващ, за да не се почувства респондента злепоставен;
- интервюерът в никакъв случай не взема ценностно отношение към схващанията на респондента;
- интервюерът в никакъв случай не подсеца респондента за възможни отговори;
- интервюерът задължително се съобразява с психологическия тип на респондента;
- при установяване на противоречия в отговорите на респондента са зададени допълнителни въпроси;
- налице е тактичност от страна на интервюера за да не се допусне отклоняване от основното тема на изследването.

На следващата таблица са отразени респондентите според институциите, които представят:

Таблица № 1

Брой респонденти за стандартизираното интервю от институциите свързани с бежанския въпрос

Институция	Респонденти
ВКБООН – Върховен комисариат за бежанците към ООН	1
МОМ - Международна организация по миграция – бюро в България	3
БСБМ – Български съвет за бежанци и мигранти	1
ДАБ – Държавна агенция за бежанците	1
ДАЗД – Държавна агенция за закрила на детето	2
УНИЦЕФ - Детски фонд на ООН (на английски: United Nations Children's Fund, <i>UNICEF</i>)	1
РБМ - Регионално бюро по миграция	1
РИЦ - Регистрационно – интеграционен център	1
ОЗД - Отдели за закрила на детето - 3	3
ОБЩО	14

Въпросите, на които трябваше да бъдат дадени отговори по времето на интервюто са следните:

1. Какъв е общият принцип на най-добър интерес на детето и приложимостта му в случай на непридружено дете чужденец?
2. Как се извършва социална идентификация на непридруженото дете?
3. Съществуват ли специални норми за социална идентификация на непридружено дете бежанец?
4. Има ли право на детето бежанец да бъде изслушано и чуто?
5. Реализира ли се социална идентификация на потребностите на детето бежанец?
6. Има ли празноти в законодателство и имате ли предложения за допълнения и изменения?
7. Как се разпределят по националности децата бежанци в България?
8. Какъв е джендър профила на децата бежанци в България?
9. Какъв е здравния статус – здравната идентификация на децата бежанци в България?
10. Какъв е семейният статус на децата бежанци в България?
11. Какъв е етническият профил на децата бежанци в България?
12. Какъв е религиозният статус на децата бежанци в България?
13. Какъв е образователният профил на децата бежанци в България?

Обобщените отговори се представят в следващите подпараграфи на тази част от статията:

Общ принцип на най-добър интерес на детето и приложимостта му в случай на непридружено дете чужденец.

Правата на детето и понятието най-добър интерес се разглеждат от *Конвенцията на ООН за правата на детето* [4]. Конвенцията разписва правила и принципи, които са задължителни за ратифициралите я държави (в т.ч. и България). Основни принципи, на които следва да се подчинява всяка държава при гарантиране на правата на децата на национално ниво, са: закрила срещу всички форми на дискриминация, гарантиране на най-добрия (най-висшия) интерес на детето от всички обществени и частни институции; осигуряване на закрила и грижи, необходими за осигуряване на благосъстоянието на детето; гарантиране на стандарти, на които да отговарят лицата, натоварени със закрила или грижа за децата; създаване на действаща система от мерки, които да гарантират на национално ниво, че правата му по конвенцията ще бъдат зачетени; гарантиране, че детето ще бъде изслушано.

Наред с Конвенцията на ООН [4] за правата на детето следва да се отбележи, че съгласно чл. 24 от Хартата на основните права на Европейския Съюз [8] децата имат право на закрила и на грижа, необходими за тяхното благосъстояние, и че при всички действия, които се предприемат от публичните власти или частни институции по отношение на децата, най-добрият интерес на детето трябва да бъде от първостепенно значение.

Като се има предвид изложеното, всички практики и политики, както и законодателни разрешения, свързани със закрила на правата на децата, следва да са подчинени на горепосочените принципи и особено на принципа за най-добър интерес на детето.

Определянето на най-добрия интерес представлява *формален процес със стриктни гаранции, създаден, за да определи съдържанието на понятието при вземане на важни решения, които оказват въздействие върху детето*. В този процес трябва да бъде намерен начин да се съобрази участието на детето без никаква дискриминация, да бъде осигурено участие на отговорни лица с релевантна експертиза, както и да бъде направена преценка на всички фактори, важни за конкретното дете. Оценката на най-добрия интерес на детето предполага наличие на *работеща система на закрила на детето*, която да има разработени механизми, гарантиращи идентификация на най-добрия интерес на детето. Необходимо е и да са осигурени процедурни гаранции, че този процес ще бъде обективен и съобразен с индивидуалността на детето. Това е валидно в особено голяма степен, когато се налага да се вземат важни решения със значителен ефект върху детето, като разделяне на детето от неговото семейство, определяне на родителски права и попечителска грижа и други подобни.

При всички случаи на детето следва да бъде осигурена гаранция, че то ще може свободно да изрази своята гледна точка и в съответната процедура на тази гледна точка ще бъде придадена тежест, като същевременно се вземат предвид възрастта и зрелостта на детето.

Най-добрият интерес, разбран в най-широкия му смисъл, означава да се осигури добруването на детето. Както и че спрямо него винаги ще бъде гарантиран подход като към дете, независимо от възможните различия, свързани с произход, език, националност, социален статус и други.

Когато се касае за непридружени деца чужденци, държавните органи са изправени пред необходимостта да оценят най-добрия интерес на детето както от гледна точка на дългосрочното разрешаване на проблемите, свързани с неговия статут и представителство, така и с осигуряване на краткосрочна и/или дългосрочна грижа.

Паралелно с това зачитането на най-добрия интерес на детето изисква безусловно зачитане на неговите фундаментални права и гарантиране на тяхното спазване. Това е невъзможно без отчитане на особената уязвимост на непридружените деца, произтичащо от

обстоятелството, че се намират в чужда за тях държава, без познания за езика, държавните органи и процедурите, които се следват, както и правата им в тези процедури. Техният статут изправя държавата пред задължението, произхождащо както от *Конвенцията на ООН* [4] за правата на детето, така и от други международноправни инструменти (като *Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи* [1] и други специфични международноправни инструменти за закрила на права на деца в уязвима ситуация), да осигури алтернативна грижа за детето и специфична закрила.

На национално ниво зачитането на най-добрия интерес на детето е прогласено в *Закона за закрила на детето* [2]. Съгласно Допълнителните разпоредби на този закон за най-добрият интерес на детето се определя при преценка на:

- а) *желанията и чувствата на детето;*
- б) *физическите, психическите и емоционалните потребности на детето;*
- в) *възрастта, пола, миналото и други характеристики на детето;*
- г) *опасността или вредата, която е причинена на детето или има вероятност да му бъде причинена;*
- д) *способността на родителите да се грижат за детето;*
- е) *последниците, които ще настъпят за детето при промяна на обстоятелствата;*
- ж) *други обстоятелства, имащи отношение към детето.*

Следователно при разглеждане на всички въпроси, касаещи статута и грижата за непридружени деца на територията на страната ни, всички държавни и общински органи, както и недържавни (например неправителствени) организации, лица и структури, следва да разглеждат всяка норма, политика и практика през призмата на грижата за най-добрия интерес на детето, така както той е определен от *Конвенцията на ООН за правата на детето* [4] и другите релевантни международни актове и от гледна точка на националното ни право. При това, като се има предвид нормата на чл.5 ал.4 от *Конституцията на Република България* [5], следва да се дава приоритет на международните актове, които са ратифицирани от страната ни и са публикувани в Държавен вестник винаги, когато е налице противоречие или непълнота в националното законодателство.

Наред с преценката на най-добрия интерес в случаите на непридружено дете чужденец следва да се има предвид и това, че то попада в категорията „дете в риск“ по смисъла Допълнителните разпоредби на *Закона за закрила на детето*. То по дефиниция е лишено от грижата на пълнолетен възрастен (иначе не би било определено като непридружено), като същевременно твърде е възможно то да бъде жертва на форма на злоупотреба и/или насилие, рискът за неговото физическо и психическо здраве и за въвличането му в дейности, които ще го поставят в допълнителен риск, е по-висок в сравнение с риска при другите деца. В този смисъл при прилагането на съответното имиграционно законодателство специалният статут на дете в риск, което националното ни законодателство дава на дете в неговата ситуация, следва да бъде взет предвид и спрямо него да бъдат приложени специалните разпоредби на *Закона за закрила на детето*, гарантиращи интензивна защита и закрила.

Съгласно *Закона за чужденците в Република България* [7], чужденците на територията на страната ни имат всички права и задължения като българските граждани, с изключение на онези, за които се изисква българско гражданство. Закрилата на дете в риск и зачитането на най-добрия интерес на детето не са обвързани с наличието на българско гражданство, тоест *Закона за закрила на детето* [2], и особено разпоредбите, касаещи закрила на дете в риск и гарантиране на най-добрия интерес на детето, имат предимство и са приложими при разглеждане на всякакви въпроси, свързани със статута на непридруженото дете чужденец. В този смисъл е и *Конвенцията на ООН за правата на детето* на ООН [4], която, както вече беше отбелязано, има предимство пред националните норми.

Социална идентификация на непридружено дете бежанец

Съгласно националното и международно законодателство, на непридруженото или разделеното от семейството си дете, за което се счита, че е изложено на риск, трябва преди всичко да бъде предоставен достъп до процедури, установени с цел да бъде оценен най-добрият му интерес. Способността да се предостави такава закрила и грижа зависи от бързото насочване и определянето на тези потребности от службите за закрила на детето и от предоставяне на достъп на детето до услуги и грижи, които кореспондират с неговите потребности.

Според Закона за убежището и бежанците [3] чужденец, който е влязъл не по законоустановения ред в Република България, за да поиска закрила, пристигайки направо от територия, където са били застрашени животът и свободата му, е длъжен да се представи незабавно на компетентните органи и да посочи уважителни причини за незаконното си влизане или пребиваване на територията на страната. С влизането на територията на страната и заявяване на търсената закрила чужденецът придобива права и за него възникват задължения по общия ред. Редът за подаване на молбата за закрила е уреден от чл.58 Закона за убежището и бежанците [3] и е свързан с подаване на молба, писмена или устна, до Държавната агенция за бежанците или друг държавен орган за закрила. Интерес във връзка с непридружените деца представлява разпоредбата на чл.58 ал.6 от Закона за убежището и бежанците [3], която задължава държавните органи, идентифицирали признаци на потенциално желание на чужденец да потърси международна закрила, да му осигурят превод и информация, както и необходимите условия във връзка с идентифицираното потенциално желание.

Ако детето не бъде идентифицирано като търсецо закрила, то спрямо него би следвало да бъде наложена мярка на административна принуда по реда на *Закона за чужденците в Република България* [7]. Ако съществуват пречки за изпълнение на мярката (която в случая може да бъде свързана с напускане на страната), детето следва да бъде предадено на съответния отдел „Закрила на детето“ към Дирекция „Социално подпомагане“ за прилагане на мерки за закрила по *Закона за закрила на детето* [2]. Спрямо непридружено дете не се прилага принудително настаняване.

Приетото изменение на *Закона за чужденците в Република България* [7] по отношение на чл.44 чрез добавяне на нова ал.13 дава възможност за настаняване на деца в специализирани звена на домове за временно настаняване, като дори да е налице само предположение, че се касае за дете, то следва настаняването да се извърши в отделно помещение. Срокът на това настаняване е 30-дневен и покрива период на идентификация и установяване на самоличност. Предложеното изменение не променя по-долу представеното за необходимостта от създаване на специални правила за спазване на правата на непридружени деца мигранти.

И така, националната правна рамка поставя няколко проблема при идентифициране на дете чужденец, което е непридружено в рамките на общия имиграционен режим за административен контрол на чужденците.

В някои случаи определянето на едно човешко същество като дете е лесно. В други се поставя под съмнение поради близка до пълнолетието възраст. При липсата на документи е значително затруднено и определянето на детето като непридружено.

Специалните норми, правила и принципи за закрила на детето, приложени към този проблем, водят до необходимостта от **наличие на специални знания у лицата, осъществяващи първия контакт с деца чужденци, прекосяващи държавната граница**, за които поради липса на документи или други причини възниква съмнение, че вероятно са непридружени деца. Необходими са и специални **правила за действие** в такава ситуация. Прегледът на националното законодателство показва, че и двете не са налични.

Съгласно *Закона за закрила на детето* [2] министърът на вътрешните работи (МВР) осъществява контрол по отношение на преминаването на деца през българската държавна граница. Какво обхваща този контрол е въпрос на тълкуване, за което не може да ни помогне друго, освен международните правни актове и стандарти по прилагането им. Очевидно нормата касае осъществяването на контрол по спазване на правата на децата в ситуация на преминаване на държавната граница, поради което следва да се приеме, че този контрол обхваща и

непридружените деца и идентифицирането им като такива, както и идентифицирането им като търсеци закрила. Непридружените деца, както беше изложено по-горе, са деца в риск, като рискът за тях е значително по-висок, отколкото за всяка друга група лица. Това предполага създаване на специфични процедури по установяването им. По отношение на непридружените деца би следвало да се приложат по-високи стандарти за закрила (поради по-високата степен на уязвимост), поради което при съмнение за едно дете, че то не е придружено, то би следвало да се третира като такова до установяване на обратното. Това означава, че следва незабавно или по най-бързия начин да му бъде осигурен представител, който да се грижи за неговите права и интереси.

Възможностите по сега действащото законодателство са следните:

След идентифицирането на детето като дете и непридружено такова спрямо него следва да се приложи мярка за закрила. Мярката за закрила може да бъде по реда на чл.27 от *Закона за закрила на детето* [2] чрез настаняване с административна *заповед в специализирана услуга или институция*. Тази мярка винаги е временна. В едномесечен срок от постановяване на заповедта следва предложението за настаняването да се разгледа от съд и да бъде постановено съдебно решение за определяне на вида на мярката за закрила и нейната продължителност.

Друга мярка за закрила е мярката по чл.37 ал.1 *Закона за закрила на детето* [2] - *полицейската закрила*. Тя се осъществява в ситуации, в които е констатирано, че детето е останало без надзор, както и когато е налице риск за неговите живот и здраве. Без съмнение тази мярка може и следва да бъде прилагана към непридружените деца чужденци и е един бърз и законен начин за осигуряване на първоначална закрила на детето.

Правомощията на органите на МВР в случаите на прилагане на чл.37 *Закона за закрила на детето* [2] са регламентирани от Наредба №1-51 от 12.03.2001 г. за условията и реда за предоставяне на полицейска закрила на детето, издадена от МВР. Мярката се прилага от районните дирекции „Полиция“, столична дирекция „Полиция“ и областните дирекции „Полиция“. Закрилата се осъществява по искане на самото дете, ДСП, родител или лице, което осъществява родителски функции, полицейски орган и др. Закрилата се осъществява за срок от 48 часа, като е възможна по всяко време на денонощието, без никакви изключения. Заповедта за предоставяне на полицейската закрила се издава от началника на съответното Районно полицейско управление (РПУ), а в почивни, празнични дни и извънработно време - от дежурен в РПУ. Детето, спрямо което е предприета мярка за закрила, се настанява в специално помещение на ДСП или РПУ или в специализирана институция за деца. След изтичане на срока на закрилата грижата за детето се поема от ДСП и приложение намират цитираните вече чл.27 и 28 от *Закона за закрила на детето* [2], които регламентират административното настаняване, последвано от съдебно настаняване.

Разбира се, предприемането на *всяка от мерките съставлява административна процедура* (а тази по чл.28 *Закона за закрила на детето* - *съдебна* такава), което предполага необходимост от спазване на разпоредбата на чл.15 от *Закона за закрила на детето* [2]. Това означава, че при прилагане на всяка от мерките за закрила на детето *следва да бъде предоставена реална възможност да изрази своето мнение, желания и предпочитания*. Това означава, че на всеки етап трябва да е налице възможност за осигуряване на обективна подкрепа за детето, най-вече чрез осигуряване на преводач, но и чрез осигуряване на информация за смисъла на процедурата и за нейните последици, както и за правилата, които се спазват в тази процедура. Детето трябва да бъде информирано по подходящ за възрастта и състоянието му начин, на разбираем за него език за правата, които то има, правилата, които трябва да спазва, както и за правилата, които трябва да спазват представителите на властта, за възможностите му за оплаквания и т.н.

Прилагането на съществуващите възможности на националното ни право в областта на закрила на децата е възможно да доведе до предотвратяване или превенция на задържането/настаняването в Специалните домове за временно настаняване на чужденци (СДВНЧ) на децата, идентифицирани като непридружени, в специалните места за настаняване на чужденци, спрямо които е предприета мярка на административна принуда, поради

незаконното им влизане или пребиваване в страната. Вместо това, те ще следва да се насочват към съответната дирекция „Социално подпомагане“ за предприемане на мярка за закрила или към полицейски орган, който незабавно да им осигури необходимата закрила.

Пълнотата на настоящия анализ изисква да се съобразим и с изменение на чл.44 от *Закона за чужденците в Република България* [7] и от гледна точка на незабавната закрила на непридружените деца. Както беше посочено по-горе, изменението предвижда възможност за настаняване на деца в специализирани звена на домове за временно настаняване, като при предположение, че се касае за дете, то следва настаняването да се извърши в отделно помещение. Срокът на това настаняване е 30-дневен и покрива период на идентификация и установяване на самоличност. Това изменение не дава по-добра закрила на непридружените деца. Наистина за период от 30 дни ще има къде да бъдат настанени без особени усложнения от гледна точка на организацията на настаняването, но не и от гледна точка на защита на правата на детето. Непридруженото дете ще продължи да няма представител, все така не е гарантирано спазването на правото му по чл.15 *Закона за закрила на детето* [2], а достъпът му до правосъдие е невъзможен. В този смисъл предложението не е по-добро от сега съществуващите, но неизползвани механизми за защита. То просто удължава срока, в който детето няма да бъде обхванато от системата за закрила на детето.

Ако детето е идентифицирано като непридружено, но то не търси закрила, спрямо *Закона за убежището и бежанците* [3, чл.25 ал.1] остава неприложима. Ако съобразим предложеното изменение на чл.44 *Закона за чужденците в Република България* [7] чрез допълването му с нова ал. 13, описана по-горе, то тогава **всички непридружени деца ще се окажат в положение на непредставявани и без лице, което да волеизявява валидно заедно с тях или вместо тях**. Един период от 30 дни е вероятно удобен за властите, които трябва да установят произхода на детето и неговите намерения. Периодът е и вероятно необходим, но това не означава, че детето следва да бъде оставено в ситуация да няма представител и да не може да волеизявява. Изменението на *Закона за чужденците в Република България* [7] не дава никакво разрешение на този проблем. По сега действащото законодателство за периода, ако детето не е идентифицирано като търсещо закрила и прилагането на чл.25 ЗУБ [3] или при установяване, че то не търси закрила по ЗУБ; приложение ще намери само *Закона за закрила на детето* [2]. В този случай детето следва да бъде разглеждано като особено уязвимо. Спрямо него следва да се предприеме мярка за незабавна закрила, след което единствената възможност е то да бъде настанено първо с административна заповед (по реда на чл.27 или 37 *Закона за закрила на детето*) в социална услуга, подходяща за неговата възраст и състояние, в приемно семейство или при роднини или близки, ако бъдат идентифицирани такива и ако съществува съответна услуга. Открит обаче ще остане въпросът с неговото попечителство или настойничество и този проблем не може да бъде решен чрез сега действащите норми (тези въпроси ще бъдат разгледани по-долу).

Непридруженото дете в периода, в който не му е назначен представител по чл.25 *Закона за убежището и бежанците* [2], и детето, което не търси закрила по ЗУБ, **не се представлява от никого**. То не може, според националното ни законодателство, което е приложимо спрямо него, да извършва каквито и да е правно - валидни действия, освен дребни сделки за задоволяване на свои непосредствени нужди, и то само ако е навършило 14 г. Тези права обаче нямат отношение към търсенето на закрила и извършване на всякакви други действия, свързани с осигуряване на място за живеене в преходния етап преди то да бъде предадено на Държавна агенция за бежанците (ДАБ) или Дирекция „Социално подпомагане“ (ДСП), евентуална грижа за негови здравни потребности и други. Проблематично е дори подаването на молба за закрила, което няма как да се извърши лично от дете. Необходима е законодателна промяна в този смисъл, която да гарантира валидността на волеизявлението на детето, търсещо закрила.

В тази връзка предложеното допълнение на чл.44 *Закон за чужденците в Република България* [7] внася следните допълнителни проблеми:

Ако детето може да бъде настанено в специално звено на домовете за временно настаняване, то може да загуби шанса си да попадне в системата за закрила на детето, тъй като тези домове не се разглеждат като места за незабавна закрила на дете в риск и не възникват

задължения за служителите в тези домове, идентични с тези, които възникват за органа, предприел мярка за незабавна закрила, а именно - за уведомяване на съответната ДСП, нито пък са специализирана услуга, която да може да осигури необходимата грижа и внимание.

Отделен въпрос е какво се случва с правото на детето да обжалва настаняването, което то би имало според предложението за изменение на чл.46а *Закона за чужденците в Република България* [7], чрез създаване на нова ал.6? Това право не може да бъде реализирано, доколкото детето не може самостоятелно да упражнява права, а настаняването му е извършено именно с цел идентификация и е много вероятно, ако то не търси международна закрила, а има статут на незаконно пребиваващ, то да няма дори представител по чл. 25 от *Закона за убежището и бежанците* [3].

Идентификация на правото на детето да бъде изслушано и чуто

Изслушване на детето на етапа на неговото идентифициране като непридружено става съгласно *Закона за закрила на детето* [2] - всяко дете задължително се изслушва, ако е навършило 10 г. Ако не е навършило 10 г., също съгласно този закон то може да бъде изслушано, ако това няма да навреди на интересите му. Тази разпоредба кореспондира с *Конвенцията на ООН за правата на детето* [4]. При преминаване на държавната граница от което и да е дете, независимо дали то е придружено или не, то трябва да бъде изслушано, особено ако се касае за дете, търсещо закрила или за което се предполага, че може би търси международна закрила. Независимо от наличието или липсата на пълнолетно лице, което го придружава, още в момента в който детето стане участник в административна процедура, на него следва да му е предоставена горната възможност заедно с всички условия за изпълнението ѝ. Това означава, че следва да е осигурен преводач на детето, при това не само на етапа на изслушването, а и на един по-ранен етап, в който на детето следва да бъде предоставена предварителна информация относно същността на процедурата, която да му помогне да формира мнението си, както и информация за последиците от процедурата. Тази информация, освен на езика, който говори детето, трябва да му бъде предоставена по начин, съответстващ на неговата възраст и зрялост, в подходяща обстановка и в присъствието на социален работник от Дирекция „Социално подпомагане“, а при необходимост - и на друг специалист.

От прегледа на подзаконовите нормативни актове и заповеди се вижда, че не е установена процедура за изпълнение на изискванията за изслушване на детето. Липсата на подобен регламент води до риск от произволно създаване на практики, обслужващи интересите по-скоро на служителите и/или съответните звена, отколкото на детето. Освен това, липсата на процедури и правила води до висок риск от погрешна интерпретация на ситуацията на детето, на неговото действително положение и желания, на рисковете за неговото здраве и благосъстояние. Така то лесно може да бъде извадено от групата на особено уязвимите деца и поверено на грижите на възрастен, който няма отношение към него като родител или попечител, който да злоупотреби със зависимата и практически безпомощна ситуация на детето. Подобна ситуация в никакъв случай не може да бъде квалифицирана като съответстваща на най-добрия интерес на детето.

Социална идентификация на потребностите от грижа

Принципът на съблюдаване на най-добрия интерес на детето и осигуряване на благосъстоянието му на този етап намира израз най-вече в идентифициране на потребността от грижа.

В Наредба №13-1201 от 1.06.2010 г. за реда за временно настаняване на чужденци за организацията и дейността на специалните домове за временно настаняване на чужденци се предвижда медицински преглед, както и при необходимост грижа за хигиената. Това по принцип е добра разпоредба от гледна точка на идентифициране на някои нужди на децата. Но както беше споменато, настаняване на непридружени деца в подобни домове не може да има. Остава неразрешен въпросът за реда за установяване на техните непосредствени нужди от грижа. Няма правила и норми, които да указват кои лица и по какъв начин извършват тази преценка, нито пък бяха идентифицирани на нормативно ниво правила за обучение на лицата,

осъществяващи този първи контакт с непридружените деца. Хипотетично, доколкото следва да бъде изслушано детето, при това в присъствие на представител на Отдел „Закрила на детето“ при съответната ДСП, може да се възложи на този социален работник извършване на оценката, включително чрез привличане на външни експерти. Доколкото е налице информация за практиките в този етап от приемането на непридружено дете на територията на страната, нишо подобно не се случва.

В заключение следва да се подчертае, че предложението за изменение на *Закона чужденците в република България* [7] дава надежда, че елементарна грижа за децата ще бъде осигурена по реда на цитираната по-горе Наредба №13-1201. При всички случаи обаче дори настаняването в специални домове или техни звена да се окаже възможно, стандартът на цитираната Наредба следва значително да бъде разширен и да се предвиди действителна оценка на значително по-широк кръг потребности на децата.

References:

1. Evropeyska konventsia za pravata na choveka, 1950
2. Zakon za zakrila na deteto, 2000
3. Zakon za ubezhishteto i bezhantsite, 2002
4. Konventsia na OON za pravata na deteto, 1989
5. Konstitutsia na Republika Bulgaria, 1991
6. Mihaylov, S., Intervyu, V: Entsiklopedichen rechnik po sotsiologia, pod obshtoto nauch. r-vo i red na chl. kor. prof. S. Mihaylov, BAN, Sofia, 1996
7. Zakon za chuzhdentsite v Republika Bulgaria, 1999
8. Harta na osnovnite prava na Evropeyski sayuz, izdadena 2000 g., revizirana prez 2007